

4ο ΓΕΛ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Α' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΤΜΗΜΑ 3ο

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ: ΤΑ ΦΥΛΑ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΘΕΜΑ: ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΓΟΝΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

**ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΜΑΡΙΟΣ
ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΠΥΡΟΣ
ΠΑΠΠΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ**

Α' ΤΕΤΡΑΜΗΝΟ 2011-2012

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑ

ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΔΕΛΤΑ:

- ΠΡΩΤΕΣ ΕΝΘΥΜΗΣΕΙΣ

Ποιες είναι οι κοινωνικές παράμετροι που προσδιορίζουν τους κώδικες συμπεριφοράς των ανδρών και των γυναικών στην εποχή που περιγράφει η συγγραφέας;

Περιγράψτε τους συσχετισμούς «δυνάμεων» που βλέπετε στα πρόσωπα της οικογένειας (πατέρας, μητέρα, παιδιά)

Δ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ:

- ΜΑΤΩΜΕΝΑ ΧΩΜΑΤΑ, Απόσπασμα, πεζό [Το σπίτι μου] (Κ.Ν.Λ. Α΄ Γυμν., σελ. 228-232)

Το αυτοβιογραφικό στοιχείο είναι έντονο στην παραπάνω αφήγηση του αποσπάσματος.

Να βρείτε στοιχεία που περιγράφουν το πρόσωπο του πατέρα, της μητέρας καθώς και τις σχέσεις ή τις ισορροπίες που διαμορφώνονται μέσα στην οικογένεια.

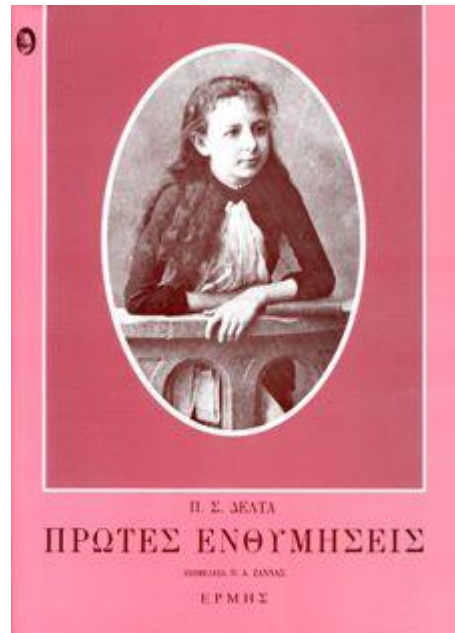
Ν. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ:

- ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΓΚΡΕΚΟ, Απόσπασμα, πεζό [Η μητέρα μου] (Κ.Ν.Λ. Α΄ Γυμν., σελ. 227-228)

Το αυτοβιογραφικό στοιχείο είναι έντονο στην παραπάνω αφήγηση του αποσπάσματος.

Να βρείτε στοιχεία που περιγράφουν το πρόσωπο της μητέρας του αφηγητή καθώς και τις σχέσεις ή τις ισορροπίες που διαμορφώνονται μέσα στην οικογένεια.

Λίγα λόγια για τη συγγραφέα και το έργο της

Η **Πηνελόπη Δέλτα** γεννήθηκε το 1847 στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου. Το υλικό και πνευματικό υπόβαθρο που της πρόσφερε η οικογένειά της, η μόρφωση που πήρε αλλά και η προσωπική της ευαισθησία αποτέλεσαν τις βάσεις του πρωτοπόρου και αξιολογότερου λογοτεχνικού έργου της.

Πρωτοεμφανίστηκε στα γράμματα σε νεαρή ηλικία δημοσιεύοντας έργα της στο περιοδικό της Αλεξάνδρειας «Έσο Έτοιμος». Το 1909 τυπώθηκαν στο Λονδίνο τα διηγήματά της «Για την Πατρίδα», με εικονογράφηση του Νικηφόρου Λύτρα. Την επόμενη χρονιά εκδόθηκε το «Παραμύθι χωρίς όνομα» και ένα χρόνο αργότερα το ιστορικό αφήγημα «Τον καιρό του Βουλγαροκτόνου». Το 1915 εξέδωσε στην Αθήνα τα «Παραμύθια και άλλα». Στη συνέχεια εγκαταστάθηκε οριστικά στην Αθήνα όπου δημοσίευσε τα διηγήματα «Τ' ανεύθυνα» (1921) και «Η Ζωή του Χριστού» (1925).

Τα έργα της πρώτης αυτής περιόδου της δημιουργίας της είναι εμπνευσμένα από τη βυζαντινή παράδοση και περιγράφουν τόσο την εθνική όσο και τη θρησκευτική ζωή του βυζαντινού κράτους. Η Πηνελόπη Δέλτα θεώρησε εθνικό καθήκον να φέρει σε επαφή τα ελληνόπουλα με τους μεγάλους σταθμούς της Ελληνικής ιστορίας, τους αγώνες της φυλής μας και τις εθνικές μας παραδόσεις. Έτσι τα έργα της, βασισμένα σε μια τέτοια θεματολογία, τα απευθύνει στα παιδιά, καλύπτοντας ένα μεγάλο κενό στην παιδική λογοτεχνία και εξυψώνοντας το εθνικό και θρησκευτικό αίσθημα της νεολαίας.

Το 1925 παρουσιάστηκαν τα πρώτα συμπτώματα της ασθένειας που την κράτησε καθηλωμένη στο σπίτι για την υπόλοιπη ζωή της. Το επόμενο έργο της «Ο Μάγκας», εκδόθηκε το 1935 και δυο χρόνια αργότερα το ιστορικό αφήγημα «Στα μυστικά του βάλτου».

Η Πηνελόπη Δέλτα έδωσε η ίδια τέλος στη ζωή της στις 2 Μαΐου 1941, λυγίζοντας από το βάρος της αρρώστιας και της εισόδου των γερμανικών στρατευμάτων στην Ελλάδα. Το έργο της, της εθνικής συνείδησης και της ανθρώπινης ευαισθησίας της, ήρθε να καλύψει ένα μεγάλο κενό στον χώρο της παιδικής λογοτεχνίας της εποχής της και έθεσε τις βάσεις της νεοελληνικής παιδικής λογοτεχνικής δημιουργίας.

ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΔΕΛΤΑ: «Πρώτες ενθυμήσεις»

Λίγα λόγια για το έργο

Οι Πρώτες Ενθυμήσεις της Π. Σ. Δέλτα είναι ένα κείμενο αυτοβιογραφικό. Ενώ όμως στον περίπου σύγχρονο Τρελαντώνη (1932) ορισμένες παιδικές αναμνήσεις συνθέτουν ένα διασκεδαστικό βιβλίο για παιδιά, στις Πρώτες Ενθυμήσεις η Πηνελόπη Δέλτα θυμάται αλλά και σχολιάζει τα παιδικά της χρόνια και τη σκληρή ανατροφή της. Ταυτόχρονα καταγράφει την ιστορία των προγόνων της και ορισμένα ιστορικά γεγονότα που σημάδεψαν την παιδική της ηλικία. Στις αυτοβιογραφικές Πρώτες Ενθυμήσεις – που καλύπτουν τα δεκαπέντε πρώτα χρόνια της ζωής της Πηνελόπης, κόρης του Εμμανουήλ και της Βιργινίας Μπενάκη – μας δίνεται η περιγραφή μιας εποχής και μιας ανερχόμενης αστικής οικογένειας στην ελληνική παροικία της Αλεξάνδρειας. Υπάρχει απόλυτος καταμερισμός ρόλων και απόλυτος καταμερισμός ευθυνών και υποχρεώσεων.

Ο πατέρας ήταν ο αφέντης, ο οικονομικός τροφοδότης της οικογένειας και αυτό τον απάλλασσε από το να έχει οποιαδήποτε συμμετοχή στις δουλειές του σπιτιού και την ανατροφή των παιδιών.

Η μητέρα είναι στο σπίτι και μοναδική της ασχολία και μέλημα ήταν οι δουλειές του σπιτιού και η ανατροφή των παιδιών . Ο λόγος της είναι νόμος. Ήταν η αρχή και η δύναμη του σπιτιού.

Και οι δυο έστεκαν μακριά από τα παιδιά τους. Ήταν σκληροί και στεγνοί στο ζήτημα της αγάπης. Κανόνιζαν τη ζωή με το πρέπει και το δεν πρέπει. Το αίσθημα ήταν ανόητο και επικίνδυνο. Χάδια και τρυφερότητα ήταν ανύπαρκτα. Έτσι τα παιδιά έμαθαν από μικρά να μην μοιράζονται τους καημούς τους ούτε καν με τα αδέρφια τους. Κλείστηκαν στην υπερήφανη σιωπή τους.

Στο αφήγημα μας αποκαλύπτεται ακόμη πως τα τραύματα της παιδικής ηλικίας σημάδεψαν τη ζωή και το έργο της Πηνελόπης Δέλτα, και προσδιόρισαν τη στάση της απέναντι στο παιδί και τη διαπαιδαγώγησή του. Σημαντικές ωστόσο είναι και οι καθαρά λογοτεχνικές αρετές στο κείμενο αυτό, όπου η αμεσότητα της αυθόρμητης και ανεπεξέργαστης γραφής υπηρετεί με ζωντάνια, με κέφι, με πίκρα, με αληθινή συγκίνηση και στοχαστική σκέψη το ποικιλόμορφο και πολυδιάστατο αυτό αφήγημα.

Ποιες είναι οι κοινωνικές παράμετροι που καθορίζουν τους κώδικες συμπεριφοράς των ανδρών και των γυναικών στην εποχή που περιγράφει η συγγραφέας; Περιγράψτε τους συσχετισμούς «δυνάμεων» που βλέπετε στα πρόσωπα της οικογένειας (πατέρας, μητέρα, παιδιά).

Στο αφήγημα δίνεται η περιγραφή μιας εποχής και μιας ανερχόμενης αστικής οικογένειας στην ελληνική παροικία της Αλεξάνδρειας. Υπάρχει απόλυτος καταμερισμός ρόλων και απόλυτος καταμερισμός ευθυνών και υποχρεώσεων.

Ο άντρας ήταν ο αφέντης, δεν έδινε λογαριασμό σε κανέναν. **Η γυναίκα** τότε ήταν υποταγμένη στον άντρα. Θέληση δική της δεν είχε, ούτε γνώμη, ούτε σκέψη ανόμοια με τη σκέψη του ανδρός. Η παντρεμένη γυναίκα, έπαυε να υπάρχει ως άτομο. Κινούνταν, δρούσε, μιλούσε, φέρονταν στον κόσμο όπως ήθελε ο αφέντης της. Αν ήταν κοσμικός, έπρεπε να είναι και κείνη κοσμική, είτε της άρεσε ο κόσμος είτε όχι. Αν την ήθελε κλεισμένη στο σπίτι ο άντρας της, έπρεπε να κλειστεί. Δεν μπορούσε να ταξιδέψει μόνη της, ούτε να πολυφροντίσει την εξωτερική της εμφάνιση. Η ζωή τότε ήταν σκληρή, ιδίως για τη γυναίκα. Μα έφτιαχνε χαρακτήρες. Το «δε μπορώ», ήταν περιφρονημένη έκφραση.

Ο πατέρας προβάλλεται να επιστρέφει κατακουρασμένος αργά το βράδυ από τη δουλειά του, η οποία είναι υποχρέωσή του, που απορρέει από το ρόλο του οικονομικού τροφοδότη της οικογένειας. Ο ρόλος του, τον απαλλάσσει από το να έχει οποιαδήποτε συμμετοχή στις δουλειές του σπιτιού και την ανατροφή των παιδιών. Αντίθετα η μητέρα είναι στο σπίτι, και μοναδική της ασχολία και μέλημα είναι οι δουλειές του νοικοκυριού και η φροντίδα των παιδιών.

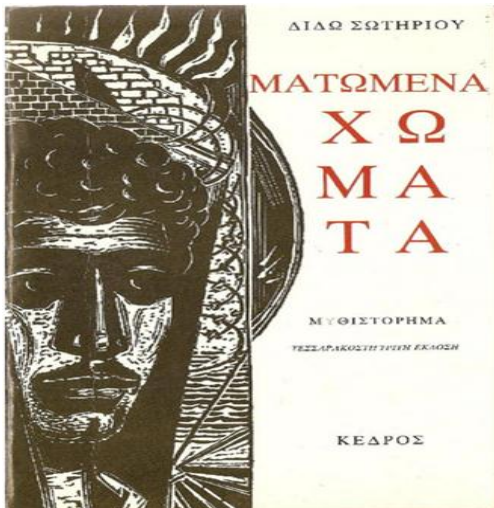
Ο πατέρας είχε ωραίο παράστημα, επιβλητική παρουσία. Ενέπνεε τον φόβο στα παιδιά του και το πρωινό φιλί, γίνονταν με φόβο στην καρδιά, μην ξεσπάσει καμιά κατσάδα. Ήταν βίαιος, θυμώδης, αυθαίρετος, κοτζαμπάσης. Εκείνο που ήθελε το ήθελε και το επέβαλλε. Διέταζε και άλλοι υπάκουαν. Επιβάλλονταν. Και οι άλλοι υποχωρούσαν. Ήταν αφέντης. Κάποτε και τύραννος. Ήταν όμως βαθιά ευγενής, τίμιος στη σκέψη όσο και στις δοσοληψίες. Και ήταν ειλικρινής, υπερήφανος, ίσιος, αλύγιστος, αμείλικτος στο ζήτημα «συνείδηση». Όλα αυτά, τα παιδιά του τα ένιωθαν, τα εκτίμησαν και τον αγάπησαν. Ήταν γι' αυτά μια θεότητα απλησίαστη.

Η μητέρα εξίσου όμορφη με τον πατέρα, ευπρόσιτη σε όλους εκτός από τα παιδιά της. Έστεκε μακριά από τα παιδιά της, χάρδια από εκείνη δεν είχαν, ούτε τα εγκαρδίωνε να της πουν το καημό της. Τη φοβούνταν περισσότερο, γιατί ήταν περισσότερο στο σπίτι, πιο έτοιμη να τιμωρήσει από τον πατέρα που έλειπε όλη την ημέρα. Ήταν αυστηρή, αυθαίρετη, τυραννική, επιβλητική. Ο λόγος της ήταν νόμος. Υπηρεσία και παιδιά διευθύνονταν με το ραβδί. Οι μπατσιές και το τράβηγμα του αυτιού ήταν τα αμεσότερα μέσα για να την υπακούν.

Η μητέρα ήταν η αρχή και η δύναμη στο σπίτι. Μπορεί να υπέκυπτε στη θέληση του πατέρα την ώρα που εκείνος επιβάλλονταν, αλλά κατά βάθος με «τρόπο», τον έφερνε πάντα στα νερά της, τον έκαμνε εκείνο που ήθελε.

Στο ζήτημα της αγάπης και ο πατέρας και η μητέρα ήταν στεγνοί και σκληροί. Και οι δυο τραβούσαν εμπρός, σύμφωνοι σ' αυτό, πως όλη η ζωή κανονίζεται με το «**πρέπει**» και «**δεν πρέπει**», πως η λογική, η κρίση, η φρονιμιά υπερέχουν, πως το αίσθημα ήταν ανόητο και επικίνδυνο και δεν έπρεπε να λαμβάνεται υπόψη. Τσαλαπάτησαν και κατέστρεψαν ζωές, και οι δυο, ιδίως η μητέρα που καταγίνονταν περισσότερο σ' αυτά.

Τα παιδιά μεγαλώνοντας σε μια αυταρχική δεσποτική οικογένεια έζησαν μια στεναχωρημένη παιδική ζωή. Η αυστηρότητα, η έλλειψη τρυφερότητας, βάραινε πάνω τους σα βραχνάς. Από μικρά έμαθαν τους καημούς τους να μην μοιράζονται με άλλους, ούτε καν με τα αδέρφια τους. Αν πόνεσαν, αν υπέφεραν, δεν παραπονέθηκαν ποτέ. Κλείστηκαν στην υπερήφανη σιωπή τους. Στο σπουδαστήριο ανέπνεε η συγγραφέας ατμόσφαιρα ανωτερότητας.

Λίγα λόγια για τη συγγραφέα και το έργο της

Η Διδώ Σωτηρίου (Αϊδίνιο 1909 – Αθήνα 23 Σεπτεμβρίου 2004) ήταν Ελληνίδα συγγραφέας και δημοσιογράφος.

Μεγαλύτερη αδελφή της Έλλης Παππά, γεννήθηκε στο Αϊδίνιο της Μικράς Ασίας και το 1909 η οικογένειά της εγκαταστάθηκε στη Σμύρνη. Ήρθε, μετά τη Μικρασιατική καταστροφή, πρόσφυγας στον Πειραιά και κατόπιν στην Αθήνα, όπου και παρακολούθησε μαθήματα φιλολογίας στο Γαλλικό Ινστιτούτο. Στη συνέχεια πήγε στο Παρίσι, για να συμπληρώσει τις σπουδές της στη Σορβόνη. Το 1936 άρχισε να εργάζεται ως δημοσιογράφος σε διάφορα έντυπα, ενώ το 1944 έγινε αρχισυντάκτρια της εφημερίδας Ριζοσπάστης. Μετά τον Εμφύλιο συνεργάστηκε με το περιοδικό Επιθεώρηση Τέχνης και την εφημερίδα Αυγή. Το πρώτο της μυθιστόρημα κυκλοφόρησε το 1959. Τα έργα της έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες. Το μυθιστόρημά της Ματωμένα χώματα έχει κυκλοφορήσει σε 250.000 περίπου αντίτυπα.

Το 2001 η Εταιρία Ελλήνων Συγγραφέων καθιέρωσε προς τιμήν της το βραβείο «Διδώ Σωτηρίου», το οποίο απονέμεται σε ξένο ή Έλληνα συγγραφέα που με τη γραφή του αναδεικνύει την επικοινωνία των λαών και των πολιτισμών.

Το αφηγηματικό έργο της εμπνέεται από τον ξεριζωμό του Ελληνισμού της Ιωνίας και περιέχει αρκετά αυτοβιογραφικά στοιχεία, καθώς στηρίζεται σε προσωπικές εμπειρίες από πραγματικά πολυκύμαντη ζωή της.

Έργα:

- Οι νεκροί περιμένουν (1959)
- Ηλέκτρα (1961)
- Ματωμένα χώματα (1962)
- Η Μικρασιατική Καταστροφή και η στρατηγική του ιμπεριαλισμού στην Ανατολική Μεσόγειο (1975)
- Εντολή (1976)
- Μέσα στις φλόγες (1978)
- Επισκέπτες (1979)
- Κατεδαφιζόμεθα (1982)
- Θέατρο (1995)
- Τυχαίο συναπάντημα και άλλες ιστορίες (2004)

Είδα κομμένα δέντρα που μάχονταν ν' ανθίσουνε μέσα σε σκοτεινούς τάφους. Είδα πληγωμένα θηριά που παλεύανε ίσαμε την ύστατη πνοή τους να ζήσουνε. Μα σαν τη βουλή τ' ανθρώπου να παλεύει για τη ζωή, δε γνώρισα άλλη.

Στον πόλεμο δεν είναι εύκολο να ξεχωρίσεις τη δολοφονία από την πατριωτική πράξη.

ΔΙΔΩ ΣΩΤΗΡΙΟΥ «ΜΑΤΩΜΕΝΑ ΧΩΜΑΤΑ»

Δ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ: «Το σπίτι μου»

Το απόσπασμα προέρχεται από το μυθιστόρημα *Ματωμένα χώματα* (1962) και ο τίτλος που δίνεται από τους ανθολόγους στο απόσπασμα (*Το σπίτι μου*) σημαίνει *Η οικογένειά μου*. Το έργο καλύπτει μια χρονική περίοδο τριάντα περίπου χρόνων: αρχίζει από τις παραμονές του Πρώτου παγκοσμίου πολέμου και φτάνει σχεδόν ως το Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο, με μόνιμο άξονα τη μικρασιατική περιπέτεια και υποδεικνύοντας τις δυνάμεις που κινούν τις ιστορικές εξελίξεις. Είναι από τα πιο πολυδιαβασμένα νεοελληνικά βιβλία, με πάμπολλες εκδόσεις.

Το απόσπασμα μας είναι η αρχή του μυθιστορήματος. Κεντρικός ήρωας και εκπρόσωπος του πολυβασανισμένου ελληνικού στοιχείου της Μικράς Ασίας είναι ο Μανόλης Αξιώτης, αγρότης σ' ένα χωριό κοντά στην Έφεσο. Το έργο είναι γραμμένο σε πρώτο πρόσωπο. Σ' αυτό ο Μανόλης Αξιώτης περιγράφει τα παιδικά του χρόνια στην πατρίδα του, τη Μικρά Ασία και μιλάει για το σπίτι του, όπου κυριαρχεί η αυστηρή και επιβλητική μορφή του πατέρα του.

Το αυτοβιογραφικό στοιχείο είναι έντονο στην αφήγηση του αποσπάσματος.

Να βρείτε στοιχεία που περιγράφουν το πρόσωπο του πατέρα, της μητέρας καθώς και τις σχέσεις ή τις ισορροπίες που διαμορφώνονται μέσα στην οικογένεια.

Ο πατέρας του Μανόλη ήταν πολύ αυστηρός και δεν είχε δείξει ποτέ τρυφερότητα και στοργή στα παιδιά του. Ο Μανόλης και τα αδέρφια του μεγάλωναν φτωχικά, χωρίς ποτέ να πάρουν ένα δώρο ή ένα παιχνίδι από τον πατέρα τους. Το μόνο πράγμα που ενδιέφερε τον πατέρα τους ήταν ν' αποκτήσει πολλά χωράφια και κτήματα. Μια φορά, λοιπόν, που τα παιδιά αγόρασαν παιχνίδια με τα χρήματα που τους έδωσαν οι νουνοί τους, ο πατέρας τους εξοργίστηκε που πέταξαν τα λεφτά τους σε "άχρηστα" πράγματα και τους τα κατέστρεψε, εκτός από του Μανόλη που πρόλαβε να ξεφύγει.

Η μητέρα του, αντίθετα, ήταν μια τρυφερή, ευαίσθητη και υπομονετική γυναίκα. Στο σπίτι υπήρχαν δυο εξουσίες που υπολόγιζαν όλοι: του Θεού και του πατέρα. Στον άντρα της δεν αντιμιλούσε ούτε του εναντιωνόταν ποτέ. Μόνο μια φορά τόλμησε όταν τον είδε να δέρνει με μανία το παιδί τους, το Μανόλη, επειδή έδωσε ένα νόμισμα στη μαϊμού ενός πλανόδιου γύφτου αντί να αγοράσει αλάτι. Εκείνη τη φορά η μητέρα προσπάθησε να συγκρατήσει τον άντρα της, για να μη σκοτώσει το παιδί. Πρόκειται για μια γυναικεία μορφή χαρακτηριστική της εποχής της. Διακρίνεται, όπως και άλλες γυναίκες της εποχής, για την εργατικότητα και τη νοικοκυροσύνη της. Ήταν άξια, προκομμένη και εργατική γυναίκα. Την έβλεπαν σαν το

σκεπασμένο ήλιο, που τον μαντεύεις, μα οι αχτίδες του δεν φτάνουν ίσαμε σένα να σε ζεστάνουνε. Ποτέ της δεν έβρισκε καιρό να χαϊδέψει τα παιδιά και να τα πάρει στα γόνατά της και να τους πει ένα παραμύθι.

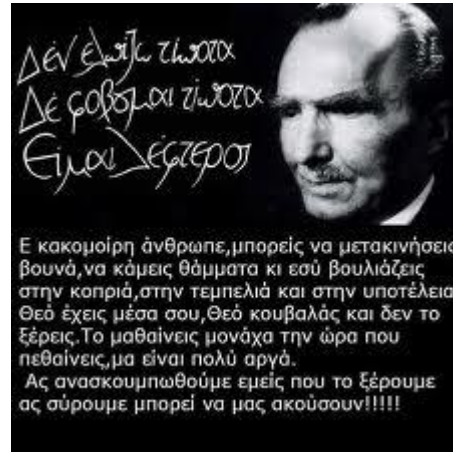
Ο Μανόλης τη θυμάται να δουλεύει πάντα ασταμάτητα, προσπαθώντας να προλάβει όλες τις δουλειές μέσα στο σπίτι αλλά και στα χωράφια. Ξυπνούσε πολύ πρωί για να ετοιμάσει το φαγητό, να φροντίσει το μωρό στην κούνια, να πλύνει και, γενικά, να φροντίσει το καθημερινό νοικοκυριό του σπιτιού.

Ο κόσμος, ωστόσο, σέβονταν και εκτιμούσε τον πατέρα του Μανόλη, επειδή ήταν άνθρωπος τίμιος, εργατικός και καλός οικογενειάρχης. Σηκωνόταν χαράματα και δούλευε ασταμάτητα μέχρι το βράδυ, οπότε γύριζε στο σπίτι του. Δεν ήταν εύκολο, όμως, να του πάρει κανείς καμιά κουβέντα ούτε και τις γιορτινές μέρες. Μόνο καμιά Κυριακή που ήταν στα κέφια του έβαζε το Μανόλη να λέει στο τραπέζι, πριν από το φαγητό, το «Πάτερ ημών». Από την προσευχή όμως αυτή ο Μανόλης δεν καταλάβαινε λέξη.

Ο αφηγητής - παιδί χαρακτηρίζει τον πατέρα του κακότροπο. **Η μητέρα** του “αράθυμο” (οξύθυμο). **Οι χωριανοί** τον σέβονταν, γιατί κρατούσε το λόγο του και ήταν προκομμένος. Όλοι οι προαναφερθέντες χαρακτηρισμοί είναι δικαιολογημένοι καθώς ο πατέρας ανάλογα με το ποιον είχε απέναντί του, είχε κι ένα διαφορετικό τρόπο συμπεριφοράς. Διαφορετικά συμπεριφερόταν στη γυναίκα του και στα παιδιά του και διαφορετικά στους συγχωριανούς του. Στο σπίτι ο πατέρας ήταν κακότροπος, οξύθυμος, σκληρός και αυστηρός, επειδή ήθελε να έχει την απόλυτη εξουσία και όλη η οικογένεια να τον υπακούει τυφλά. Ήταν όμως και τίμιος, προκομμένος και εργατικός. Αυτά τα χαρακτηριστικά τα εκτιμούσαν ιδιαίτερα στο πρόσωπό του οι χωριανοί, γι’ αυτό και τον σέβονταν και τον θεωρούσαν καλό οικογενειάρχη. Ο πατέρας, λοιπόν, συγκέντρωνε στο πρόσωπό του πολλά και διαφορετικά χαρακτηριστικά, ανάλογα κάθε φορά με τη συμπεριφορά και τη στάση του απέναντι στον οικογενειακό και κοινωνικό του περίγυρο.

N. KAZANTZAKHS

Λίγα λόγια για το συγγραφέα και το έργο του

Ο **Νίκος Καζαντζάκης** γεννήθηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης στις 18 Φεβρουαρίου 1883. Με άριστα πήρε το πτυχίο του από τη Νομική σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το πτυχίο φέρει και την υπογραφή του Κωστή Παλαμά ως Γενικού Γραμματέως του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το 1907-1908 έκανε στο Παρίσι μεταπτυχιακές σπουδές στη λογοτεχνία και τη φιλοσοφία, με καθηγητή τον Ερρίκο Μπερζόν που πολύ τον επηρέασε. Στο Παρίσι έγραψε το 1908 και νωρίς το 1909 την πραγματεία «Ο Φρειδερίκος Νίτσε εν τη Φιλοσοφία του Δικαίου και της Πολιτείας», που προόριζε ως διατριβή για να γίνει καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ο πρώτος γάμος του, με την Γαλάτεια Αλεξίου, έρωτα των παιδικών χρόνων, ήταν ατυχής και δυστυχής και κατέληξε σε διάσταση και διαζύγιο. Την ευτυχία και τις γόνιμες συνθήκες συγγραφής και μεγαλείου βρήκε ο Καζαντζάκης στη δεύτερη σύζυγο και σύντροφό του Ελένη Σαμίου.

Ο Καζαντζάκης ταξίδεψε πολύ μέσα στην Ελλάδα, την ηπειρωτική και τη νησιωτική, για να γνωρίσει τη συνείδηση της γης και της φυλής μας, να δει από κοντά τους ανθρώπους της και τους τόπους της, να βυθισθεί στην ιστορία, την παράδοση, στο μύθο της. Τα ταξίδια, άλλωστε, τον ευχαριστούσαν και έτρεφαν την ψυχή του. Ακόμη, σε συνδυασμό με τις μελέτες του και τις γνώσεις του, απέβαιναν πηγή εμπνεύσεως και συγγραφής. Έτσι, ταξίδεψε σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, καθώς και σε τόπους της Μέσης Ανατολής και έφθασε μέχρι τη Σιβηρία, την Ιαπωνία και την Κίνα.

Εμφανίσθηκε στα Γράμματα το 1906 με δοκίμια και άλλα κείμενα σε περιοδικά. Ασχολήθηκε με όλα τα είδη του λόγου. Έγραψε ποίηση, όπως η Οδύσεια και οι Τερτσίνες, μυθιστορήματα όπως Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται, Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά, ο Καπετάν Μιχάλης, Ο Τελευταίος πειρασμός, ο Φτωχούλης του Θεού, Οι Αδερφοφάδες, Αναφορά στον Γκρέκο, ο Βραχόκηπος, Τόντα Ράμπα, Μέγας Αλέξανδρος, στα Παλάτια της Κνωσσού. Θεατρικά έργα, τραγωδίες, όπως Προμηθέας, Πυρφορός, Προμηθέας Δεσμώτης, Προμηθέας Λυόμενος, Κούρος, Οδυσσεάς, Μέλισσα, Χριστός, Ιουλιανός ο Παραβάτης, Νικηφόρος Φωκάς, Κωνσταντίνος ο Παλαιολόγος, Καποδίστριας, Χριστόφορος Κολόμβος, Σδόμα και Γόμορρα, Βούδας, φιλοσοφία, όπως η Ασκητική και το Συμπόσιον.

Ακόμη, έκανε πολλές μεταφράσεις, όπως η Θεία Κωμωδία του Δάντη, και διασκεύασε μεγάλο αριθμό παιδικών βιβλίων. Τα ταξιδιωτικά του έργα αναφέρονται στην Ιταλία, Αίγυπτο, Σινά, Παλαιστίνη, Κύπρο, Πελοπόννησο, Ισπανία, Αγγλία, Ρωσία, Ιαπωνία και Κίνα. Με την Κύπρο συνδέθηκε πολύ και τάχθηκε σταθερά υπέρ των αγώνων της για ελευθερία.

Παρά το γεγονός ότι ήταν ένας ασκητής, ένας αναχωρητής, αναμείχθηκε και στα κοινά, ακόμη και στην πολιτική ζωή της Ελλάδας. Από το τέλος του 1945 για 40 περίπου ημέρες διετέλεσε Υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου στην Κυβέρνηση Θεμιστοκλή Σοφούλη. Παραιτήθηκε μη αντέχοντας τα αιτήματα για ρουσφέτια. Ακόμη τμηματάρχης της ΟΥΝΕΣΚΟ στο Παρίσι το 1947-1958, από όπου παραιτήθηκε για να μπορέσει απερίσπαστα να επιδοθεί στην αγνή και αφιλόκερδη πνευματική δουλειά.

Βασικός άξονας των βιβλίων του είναι η εσωτερική ελευθερία και η αξιοπρέπεια του ανθρώπου, η κοινωνική δικαιοσύνη, η τόλμη, όπως εκφράζεται στον φιλοσοφικό του όρο η Κρητική Ματιά, να κοιτάξεις άφοβα το φόβο, να ζεις τη ζωή των θνητών και να συμπεριφέρεσαι σαν να είσαι αθάνατος, να αγωνίζεσαι για την καταξίωση της ψυχής, μιας ψυχής διαρκώς πεινασμένης και ανικανοποίητης, που κατατροπώνει και κατατρώει τη σάρκα και οδηγεί σε πνευματική υπέρβαση και λύτρωση. Η ζωή του, λέει ο ίδιος, ήταν ένας κακοτράχαλος ανήφορος που τον ανέβαινε η σαρανταπληγισμένη ψυχή του για να φτάσει τον σκοτεινό, τον μυστηριώδη όγκο του Θεού.

Για την ακέραιη παρουσία του καταπολεμήθηκε και από την πολιτεία και από την Εκκλησία. Η πολιτεία με τις επεμβάσεις της ματαίωσε τη σίγουρη απονομή σε αυτόν του Βραβείου Νόμπελ. Αλλά η ποιοτική αξία των έργων του τον κατέστησε περισσότερο δημοφιλή και ένδοξο από πολλούς Νομπελίστες. Στη δεκαετία του 1950, η Εκκλησία της Ελλάδος άρχισε διαδικασία αφορισμού του, αλλά δεν τόλμησε να προχωρήσει στην πράξη.

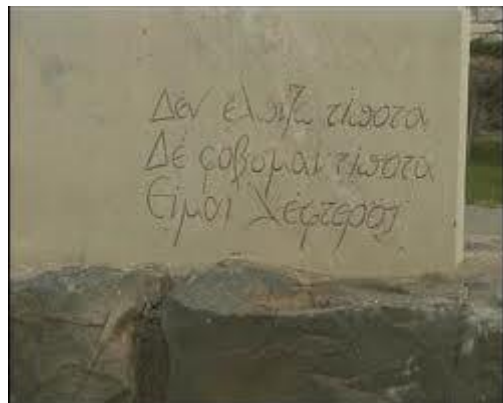
Ο Νίκος Καζαντζάκης πέθανε στις 26 Οκτωβρίου 1957 στην Πανεπιστημιακή Κλινική του Φράιμπουργκ της Γερμανίας, κατά το ταξίδι της επιστροφής του από την Ιαπωνία και την Κίνα. Νεκρός μεταφέρθηκε στην Αθήνα και μετά στην Κρήτη. Τάφηκε στην Τάπια Μαρτινέγκο πάνω στα βενετσιάνικα τείχη του Ηρακλείου.

Στον τάφο του έχει χαραχθεί το γνωμικό που εκείνος είχε από πριν γράψει:

Δε φοβούμαι τίποτα

Δεν ελπίζω τίποτα

Είμαι λέφτερος

N. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ: ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΓΚΡΕΚΟ, Απόσπασμα, πεζό [Η μητέρα μου]

Λίγα λόγια για το έργο

Η Αναφορά στο Γκρέκο(1961) του Καζαντζάκη, από όπου προέρχεται το απόσπασμα, είναι κάτι σαν αυτοβιογραφία, με πολλά όμως φανταστικά στοιχεία. Ο τίτλος θυμίζει το στρατιώτη που «δίνει αναφορά» σε έναν ανώτερό του, δηλαδή αυτοπαρουσιάζεται, επικοινωνεί με αυτόν δίνοντας πληροφορίες για το πρόσωπό του και κυρίως λογαριασμό για τις πράξεις του. Και ο Καζαντζάκης εδώ κάνει ένα είδος απολογισμού της ζωής του, της πνευματικής πορείας του, προς το μεγάλο ζωγράφο του 16^{ου} αιώνα Δομήνικο Θεοτοκόπουλο (Ελ Γκρέκο), που καταγόταν κι αυτός από την Κρήτη.

Περίληψη του αποσπάσματος

-Με τη μητέρα μου καθόμασταν συχνά δίπλα στο παράθυρο και συζητούσαμε ήσυχα απολαμβάνοντας το άρωμα της γαζίας. Η μητέρα αναφερόταν στο παρελθόν της, ενώ εγώ της διηγόμουν βίους αγίων και ιστορίες για τον παράδεισο, που τη συγκινούσαν ιδιαίτερα. Τις κουβέντες μας τις συνόδευε το κελάηδημα του καναρινιού. Η μητέρα μου, που έχει πια πεθάνει, η γαζία και το καναρίνι είναι αξεχώριστα δεμένα μέσα μου. Θυμάμαι τη μητέρα μου: ήταν μια σοβαρή, υπομονετική, καλοσυνάτη και προκομμένη γυναίκα, που καθώς πηγαίνοερχόταν ακούραστη μέσα στο σπίτι κάνοντας δουλειές, έμοιαζε σαν κάτι άυλο, σαν νεράιδα που κάτι έψαχνε. Έπλασα μάλιστα με τη φαντασία μου και μια ιστορία: ότι ο πατέρας μου μια φεγγαρόλουστη νύχτα την είδε να χορεύει κοντά στο ποτάμι, της πήρε το κεφαλομάντηλο, την άρπαξε και την έφερε στο σπίτι για γυναίκα του. Και αυτή έψαχνε να βρει το μαντίλι, για να φύγει. Από τότε φοβάμαι για ό,τι πολύτιμο έχω μήπως το χάσω.

Το αυτοβιογραφικό στοιχείο είναι έντονο στην αφήγηση του αποσπάσματος.

Να βρείτε στοιχεία που περιγράφουν το πρόσωπο της μητέρας του αφηγητή καθώς και τις σχέσεις ή τις ισορροπίες που διαμορφώνονται μέσα στην οικογένεια.

Ανάμεσα στο παιδί και στη μητέρα υπήρχε ένας ισχυρός και τρυφερός δεσμός. Η μορφή της μητέρας διατηρείται ζωηρά στη μνήμη του αφηγητή και αυτό το εξομολογείται μεταφορικά: η καρδιά του είναι το «μνήμα» της μητέρας του - εκεί βρίσκεται θαμμένη (χωρίς ν' ανέβει από το μνήμα της - από το σπλάχνο μου...)

Ο συγγραφέας περιγράφει τις γεμάτες μυστήριο ώρες που περνά με τη μητέρα του. Οι κουβέντες τους ήταν ήσυχες. Η μητέρα του διηγούνταν ιστορίες για τον πατέρα της και το χωριό της. Εκείνος της ιστορούσε βίους των αγίων και την έκανε να κλαίει βάζοντας τη φαντασία του στα μαρτύριά τους. Την παρηγορούσε χαϊδεύοντας τα μαλλιά της, γιατί δεν ήθελε να στεναχωριέται.

Ποτέ δεν είχε δει τη μητέρα του να γελάει, χαμογελούσε μόνο. Με τα μαύρα μάτια της κοίταζε με καλοσύνη και υπομονή τους ανθρώπους. Η μάνα του κρατούσε το σπίτι πηγαينوέρχονταν σαν πνεύμα αγαθό κι όλα τα πρόφταινε ανέκοπα κι αθόρυβα.

Με την καλοπροαίρετη μαγική δύναμη των χεριών της κυβερνούσε με καλοσύνη τις καθημερινές ανάγκες της οικογένειάς της. Ήταν τόσο όμορφη, σαν νεράιδα που μια νύχτα ο πατέρας του, περνώντας από τον ποταμό, την είδε να χορεύει στο φεγγάρι, χίμηξε, της άρπαξε το κεφαλομάντηλο, κι από τότε την έφερε στο σπίτι και την έκανε γυναίκα του.

Βλέποντας τη μητέρα του να ασχολείται με τις δουλειές του σπιτιού τρόμαζε, γιατί πίστευε πως θα έβρισκε το κεφαλομάντηλο της και θα γινόταν άφαντη. Τρομάρα που λάβωσε τη νιογέννητη ψυχή του και τον έκανε να παρακολουθεί κάθε αγαπημένο πρόσωπο, κάθε αγαπημένη ιδέα, με αγωνία, γιατί ξέρει πως ζητάει το κεφαλομάντηλο της να φύγει.

Πάντα αγωνιούμε και έχουμε το φόβο πως ό,τι πολύτιμο και αγαπημένο έχουμε στη ζωή, με το οποίο είμαστε δεμένοι, θα το χάσουμε, αφού τα αγαπημένα μας πρόσωπα κάποτε φεύγουν οριστικά, ενώ οι αγαπημένες ιδέες ενδέχεται να αναθεωρηθούν και να αντικατασταθούν από νεότερες.

